

В. Й. Ольшевський, І. С. Калиниченко

Важке машинобудування

ВАЖКЕ МАШИНОБУДУВАННЯ – сукупність галузей *машинобудування*, які виготовляють устаткування та машини для [важкої промисловості](#), [будівництва](#) і *транспорту*. У В. м. переважають дрібносерійне та індивід. виробництва. Як правило, підприємства В. м. спеціалізовані по одній з його галузей, а в деяких випадках – тільки по одному виду устаткування або машин. Для В. м. характерні висока матеріаломісткість, низька трудомісткість і обмежена транспортабельність продукції. Більшість підприємств В. м. України мають у своєму складі унікальні за розмірами і вартістю вироб. підрозділи, заготівел. базу для виробництва великих за вагою і габаритами відливок, поковок, металоконструкцій, механозбирал. цехи для виробництва великих деталей, які оснащені важкими верстатами і мостовими кранами великої вантажопідйомності. У зх. країнах, зокрема в США, Німеччині, Великій Британії, Франції, найрозвиненіше виробництво енергет., металург., гірн.-шахт., залізнично-транспорт. устаткування; в Чехії і Словаччині – прокат. станів для металург. промисловості, турбоагрегатів для електростанцій, апаратури для нафтопереробки, тепловозів і електровозів, дизелів та ін. продукції для важкої промисловості і будівництва; в Польщі – дизелів для суднобудування, турбін, устаткування для буд. індустрії, кранів; в Угорщині – парових турбін, дизелів, тепловозів; в Румунії – нафтодобув. і нафтоперероб. устаткування, гідравліч. турбін, дизелів, обладнання для цемент. промисловості; в Болгарії – підйомно-транспорт. устаткування; в Росії розвинені фактично всі галузі В. м.

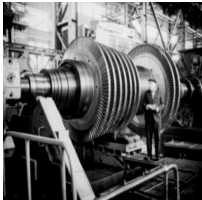
В Україні В. м. має давню історію і вироб. традиції. Його розвиток наприкінці 19 – на поч. 20 ст. був пов'язаний з формуванням у Донец.-Придніпров. регіоні вугіл. і металург., а після 20-х рр. 20 ст. – хім. пром-стей. Найстарішими підприємствами В. м. в Україні є ВАТ [«Крюківський вагонобудівний завод»](#) у м. Кременчук Полтав. обл., який бере початок від вагоноремонт. майстерень (засн. 1874), [«Більшовик»](#) (засн. 1882) у Києві, ЗАТ [«Горлівський машинобудівник»](#) (засн. 1895) та ВАТ [«Старокраматорський машинобудівний завод»](#) (засн. 1896) у Донец. обл., ДХК [«Луганськтепловоз»](#) (засн. 1896). У процесі інтенсив. розвитку машинобудування в Україні до 2-ї світової війни реконструйовано старі маш.-буд. підприємства і збудовано нові, зокрема у 1934 – [Новокраматорський машинобудівний завод](#) (нині ЗАТ) і Харків. турбін. завод (нині ВАТ [«Турбоатом»](#)) та ін. Для розвитку

металург., вугіл. та гірничоруд. пром-стей збудовано низку маш.-буд. підприємств у містах Донбасу. Під час 2-ї світової війни В. м. України зазнало знач. руйнувань, тому його повоєн. відбудові і подальшому розвитку було приділено підвищену увагу. До 1991 В. м. України розвивалося у складі господар. комплексу СРСР, де посідало одне з провід. місць. В середньому в Україні у 70–80-х рр. 20 ст. вироблялося бл. 90–98 % вугіл. комбайнів, 90–96 % магістрал. тепловозів, 50–53 % вантаж. вагонів (цистерн – 100 %), бл. 42 % металург. устаткування від їх заг.-союз. виробництва. Від 1991 керівництво В. м. України здійснює Гол. упр. важкого машинобудування, до відання якого належить 124 підприємства і організації, з них 99 % розробляють і виготовляють вузли, агрегати і комплектувал. вироби за замкнутим вироб. циклом. Добре розвинутими і перспектив. підприємствами В. м. з найбільшим обсягом товар. продукції є ВАТи [«Дніпроважмаш»](#) (Дніпропетровськ), «Старокраматор. маш.-буд. завод», «Турбоатом», «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання ім. Фрунзе», [«Азовмаш»](#) (м. Маріуполь Донец. обл.), «Крюків. вагонобуд. завод», ЗАТ «Новокраматор. маш.-буд. завод». Серед кращих представників вугіл. машинобудування – ЗАТи «Ясинуватський машинобудівний завод» (Донец. обл.) та «Луганський машинобудівний завод ім. Пархоменка»; гірничорудного – ВАТи [«Криворізький завод гірничого машинобудування»](#) та [«КриворіжНДПрудмаш»](#); металургійного – ВАТ «Дніпроважмаш» та інститут «УкрНДІметалургмаш» (м. Слов'янськ Донец. обл.); нафтодобувного, нафтопереробного та хімічного – ВАТи «Сум. маш.-буд. НВО ім. Фрунзе», [«Бердичівський машинобудівний завод “Прогрес”»](#), [«Коростенський завод хімічного машинобудування»](#) (обидва – Житомир. обл.); залізничного – ДХК «Луганськтепловоз», ВАТи «Крюків. вагонобуд. завод» та [«Дніпровагонмаш»](#) (Дніпропетровськ), [Вагонобудування Український науково-дослідний інститут](#) (Кременчук). Устаткування для промисловості буд. матеріалів та буд.-шлях. машин виготовляють ЗАТ [«Будшляхмаш»](#) (Київ) та ВАТ «Одеський завод будівельно-оздоблювальних машин».

Незважаючи на екон. кризу від 1991, В. м. України має знач. потенціал для розробок і виробництва продукції, яка здатна позитивно впливати на розвиток ін. галузей економіки. До таких вироб-в належить виробництво локомотивів і залізнич. вагонів та цистерн, гідравліч. і парових турбін, газоперекачувал. і нафтоперероб. устаткування, прокат. обладнання та ін. устаткування для металург. промисловості, бурових верстатів, насосів та дизель-генераторів, окремих видів військ. техніки. Від 1998 у В. м. створено і виготовлено понад 460 найменувань нової техніки. Стратег. значення В. м. України зумовлене необхідністю відродження базових галузей економіки і оновлення та модернізації актив. частини їх осн. вироб. фондів. В. м. в Україні має значні можливості і для розвитку експорт. потенціалу. Зокрема 1998 було експортовано понад 30 % виробленої продукції (металург., гірн.-шахтне, нафтогазове, хім., енергет. устаткування, техніка для залізнич. і міського транспорту, будівництва та промисловості буд. матеріалів). Продукція укр. В. м. експортується у понад 50 країн світу, серед них – країни СНД, Китай, Індія, Іран, Аргентина,

Греція, Мексика, Болгарія, Румунія, Чехія, Польща, а на міжнар. виставках користується постій. попитом. Це дає підстави вважати, що В. м. України, за умови модернізації і створення для його розвитку сприятл. екон. середовища, здатне забезпечувати екон. могутність держави та її позиції в міжнар. розподілі праці.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Научно-технический прогресс в Украинской ССР. 1961–1970. К., 1971;
2. Сборка машин в тяжелом машиностроении. Москва, 1981;
3. Маракулин И. В. Краткий справочник технолога тяжелого машиностроения. Москва, 1987;
4. Прогрессивная технология инструментального производства в тяжелом и транспортном машиностроении: Темат. сб. науч. тр. Краматорск, 1988;
5. 1989;
6. Компьютерная технология проектирования в тяжелом машиностроении: Темат. сб. науч. тр. Краматорск, 1990;
7. Современные технологические процессы и металлургическое оборудование в тяжелом машиностроении: Темат. сб. науч. тр. Краматорск, 1990;
8. Прогрессивные технологические процессы в тяжелом машиностроении: Сб. науч. тр. Свердловск, 1990;
9. Проектирование нестандартного оборудования. Тяжелое и атомное машиностроение. Шахты, 2001;
10. Ольшевский В. И. Стратегия воссоздания гражданского и оборонного машиностроения. К., 2001.

Бібліографічний опис:

Важке машинобудування / В. Й. Ольшевський, І. С. Калиниченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН

України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-32843>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).